

місце у даному питанні посідає ціноутворення на банківські кредити, які мають бути основою формування загального прибутку комерційного банку. Дуже важливо при формуванні цінової політики банку врахувати всі фактори ціноутворення на кредити. Прибутки від кредитних операцій у ПАТ «Альфа-Банк» виступає процентна ставка на кредитні продукти, що є ціною за кредит, яку сплачує позичальник. Встановлення процентних ставок на кредитні продукти у ПАТ «Альфа-Банк» формується на основі рекомендованих ставок, що пропонує головний банк, та маржі банку.

Список літератури

1. Плеханов Ю. О некоторых факторах ценообразования на рынке банковских услуг / Ю. Плеханов // Банковское дело. – 2007. – № 6. – С. 83-86.
2. Котляревський О.В., Оніщенко В.В. Аналіз макроекономічних чинників ціноутворення на банківські кредити в Україні / О.В. Котляревський, В.В. Оніщенко // Науковий вісник ДГМА. – 2010. – №1(68). – С. 319-322.
3. Заруцька О. Тенденції ціноутворення банківського процентного продукту / О. Заруцька, В. Коваленко // Вісник НБУ. – 2002. – № 8. – С. 36-38.
4. ПАТ «Альфа-Банк» / Офіційний сайт [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.alfabank.com.ua>.

Рукопись поступила в редакцию 16.03.12

УДК 338.124.4:658.141:622.7.002

В.Я.НУСІНОВ, д-р екон. наук, проф. Я.В.НУСІНОВА, канд. екон. наук, доц.
ДВНЗ «Криворізький національний університет»

ВАРТІСНІ ПОКАЗНИКИ КРИЗОВОГО СТАНУ ГІРНИЧО-ЗБАГАЧУВАЛЬНИХ КОМБІНАТІВ

Обґрунтовано необхідність при діагностиці кризового стану гірничо-збагачувальних комбінатів використовувати вартісні показники, зокрема показник запасу власного капіталу. Останній запропоновано визначати одним з двох методів: методом критичної дебіторської заборгованості або методом зміни власного капіталу. Для якісного аналізу кризового стану гірничо-збагачувальних комбінатів та встановлення ступеня кризи, запропоновано використовувати коефіцієнт стабільності.

Проблема та її зв'язок з науковими та практичними завданнями. Показники кризового стану також широко застосовуються для аналізу в офіційних методиках Фонду державного майна України [2], Агентства з питань запобігання банкрутству підприємств та організацій [3], Державної податкової адміністрації України [4], Аудиторської палати України [5], Національного банку України [6]. У 2006 році опубліковано Методику Міністерства фінансів України № 170 [7], у якій уперше враховані галузеві особливості при визначенні нормативів коефіцієнтів оборотності активів, рентабельності діяльності та рентабельності власного капіталу. Так, для підприємств видобувної промисловості встановлено високе значення нормативу коефіцієнту рентабельності діяльності, середнє значення – коефіцієнту рентабельності власного капіталу та низьке значення - коефіцієнту оборотності активів. У 2006 р. також викладено в новій редакції Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства Міністерства економіки України № 14 [8]. Перевагою зазначеної методики є те, що в ній наведені чіткі ознаки фіктивного банкрутства, доведення до банкрутства та приховуваного банкрутства.

На нашу думку, потрібно забезпечити єдність у методах розрахунку показників, також вважаємо за доцільне розглянути відповідність нормативам усіх показників кризового стану.

Застосування диференційованих методів, зокрема коефіцієнтного аналізу, ускладнене безрозмірністю використовуваних показників, відсутністю єдиної економічної сутності та чітко регламентованого їх набору для точного діагностування ступеня кризи. Інтегральні методи, хоча й дають кінцевий показник оцінки, теж не позбавлені суттєвих недоліків, основні з яких – безрозмірність кінцевих показників та їх низька рекомендаційна сторона.

Отже, існуючі показники оцінки кризового стану є різнорідними, не забезпечуючи таким чином достатньої інформації для однозначного розуміння ситуації, що склалася на підприємстві, та не окреслюють можливі управлінські рішення, які необхідно прийняти для того, щоб звести всі використовувані фінансові коефіцієнти до нормативних значень.

У зв'язку з цим необхідно розробити інтегральний вартісний показник, який би характеризував відхилення фактичної суми активів підприємства від їх мінімальної величини, достатньої

для забезпечення стійкого економічного стану.

Аналіз досліджень та публікацій. Для оцінки кризового стану підприємств у роботі [1] пропонується використовувати коефіцієнтний, інтегральний, бально-рейтинговий методи та методи математичної статистики, зокрема факторний аналіз. Найбільш розповсюдженим є коефіцієнтний метод, який полягає в обчисленні системи показників кризового стану, що відповідають меті аналізу й найбільш повно характеризують економічний стан підприємства. Цей метод відзначається простотою обчислень, широкими можливостями різностороннього аналізу економічного стану шляхом зміни набору показників кризового стану. Недоліком коефіцієнтного методу є те, що він не передбачає формування узагальнюючої оцінки кризового стану.

Згідно з інтегральним методом оцінка кризового стану підприємства відбувається шляхом зважування базових показників кризового стану на відповідні вагові коефіцієнти, що характеризують значимість кожного базового коефіцієнта, і подальшого визначення узагальнюючої оцінки через додавання чи множення отриманих компонентів. Позитивними рисами інтегрального методу є незначна складність обчислень та отримання однієї кількісної характеристики економічного стану підприємства.

Бально-рейтинговий метод передбачає аналіз окремих напрямів діяльності підприємства, зокрема капіталу, якості активів, якості управління, доходності та менеджменту. За кожною з перерахованих характеристик діяльності підприємства визначаються бали, що формують сукупну бальну оцінку.

У той же час зазначені методи, на нашу думку, мають недоліки, основними з яких є суб'єктивність отриманих результатів, відсутність єдиних агрегованих показників оцінки та слабка рекомендаційна сторона аналізу, що знижує його корисність з точки зору користувачів інформації.

В основу застосування факторного аналізу на підприємстві покладена ідея, згідно з якою фінансова стабільність є прихованою величиною, що не піддається безпосередньому виміру, але проявляється через інші, пов'язані з нею, параметри діяльності підприємства: ліквідність, адекватність капіталу, прибутковість, – що можуть бути обчислені.

В усіх зазначених вище методах застосовується значна кількість різних показників кризового стану. У зарубіжних і вітчизняних авторів показники кризового стану групуються в спеціальні групи, кількість яких варіюється від чотирьох до шести. Так, П. Етрілл пропонує наступні групи показників: коефіцієнти рентабельності, коефіцієнти ефективності, коефіцієнти ліквідності, коефіцієнти структури капіталу та коефіцієнти інвестиційної привабливості. Аналогічні показники зустрічаються в роботах Ю. Бріггема та Е. Хелферта. В. В. Ковальов вводить ще одну групу коефіцієнтів – показники майнового стану. В. П. Савчук називає коефіцієнти інвестиційної привабливості ринковими показниками, а також пропонує ще одну групу коефіцієнтів – показники обслуговування боргу. Аналогічні групи показників розглядаються також у роботах І. А. Бланка, Дж. Ван Хорна, М. Н. Крейніної, Е. Нікбахта, О. С. Стоянової, В. М. Суторміної, А. Д. Шеремета.

Постановка завдання. Розглянемо методичні підходи до оцінки кризового стану гірничо-збагачувальних комбінатів на підставі вартісних показників.

Викладення матеріалу та результати. Основні принципи визначення вартісних показників оцінки кризового стану гірничо-збагачувальних комбінатів розкриваються в наступних етапах аналізу. На першому з них встановлюється система показників, які дозволяють діагностувати наявність або відсутність кризи на комбінаті. Об'єктивність отриманих результатів повинна забезпечуватися при мінімальному наборі показників. При розрахунку більшості показників оцінки кризового стану враховуються різні види зобов'язань, тому в роботі сформовано дві укрупнені групи фінансових показників у залежності від характеру зобов'язань, що використовуються при їх визначенні:

показники довгострокової перспективи, при розрахунку яких ураховується загальна сума зобов'язань або окремо сума довгострокових зобов'язань;

показники короткострокової перспективи, при розрахунку яких використовується окремо сума короткострокових зобов'язань.

На другому етапі проводиться вибір та економічне обґрунтування бази порівняння для оцінки фактичного значення показників оцінки кризового стану й встановлення обмежень їх зміни.

За базу порівняння в роботі обрано нормативні значення показників виокремлених груп, у якості яких використовуються величини, указані в загальноприйнятих методиках [2-8] або встановлені індивідуально для кожного підприємства з урахуванням особливостей його діяльності.

На третьому етапі розраховуються фактичні значення показників оцінки кризового стану та їх відхилення від обраних нормативів. Далі проводиться розрахунок вартісних показників запасу власного капіталу ZBK .

Для розрахунку пропонуємо використовувати два методи:

метод критичної дебіторської заборгованості;

метод зміни власного капіталу.

Економічна сутність критичної дебіторської заборгованості полягає в тому, що вона характеризує величину дебіторської заборгованості, при якій гранична кредиторська заборгованість $Z_{гран}$ дорівнює її фактичній величині.

Величина критичної дебіторської заборгованості знаходиться методом ітерації. Обирається довільне значення критичної дебіторської заборгованості та для нього, як це показано в роботі [9], розраховується величина граничної кредиторської заборгованості $Z_{гран}$. Перевіряється виконання одного з виразів

$$Z_{гран} = Z_{факт} \quad (1)$$

$$Z_{гран} > Z_{факт} \quad (2)$$

$$Z_{гран} < Z_{факт} \quad (3)$$

При виконанні рівності (1) ітерація закінчується та отримане значення дебіторської заборгованості приймається в якості критичного, при виконанні нерівності (3) значення критичної дебіторської заборгованості зменшується, а при виконанні нерівності (2), відповідно, збільшується, та ітерація продовжується.

Запас власного капіталу визначається за формулою:

$$ZBK = D_{\Sigma} - D_{крит}, \quad (4)$$

де ZBK - запас власного капіталу, визначений методом критичної дебіторської заборгованості, грн; D_{Σ} - величина сумарної дебіторської заборгованості, що визначена з урахуванням можливого продажу надлишків оборотних коштів та частини дебіторської заборгованості, що враховується при визначенні прибутку, грн; $D_{крит}$ - величина критичної дебіторської заборгованості, грн.

У методі зміни власного капіталу пропонуємо визначати за кожним окремим коефіцієнтом величину зміни активів підприємства, необхідну для досягнення його нормативу. Величина відповідної зміни характеризує запас власного капіталу за даним коефіцієнтом.

Визначимо через m індекс, що характеризує порядковий номер коефіцієнту, використовуваного при діагностиці. Позначимо величину запасу власного капіталу для m -го коефіцієнту через (ZBK_m) .

У випадку, коли отримане значення m -го оцінюваного фінансового коефіцієнту гірше ніж відповідний норматив, величина $ZBK_m < 0$. У цьому разі величина ZBK_m являє собою розрахункову величину приросту вартості власних активів, необхідну для досягнення нормативу за даним коефіцієнтом.

У випадку, коли отримане значення m -го фінансового коефіцієнту дорівнює відповідному нормативу або краще від нього, величина $ZBK_m > 0$. У цьому разі величина ZBK_m характеризує собою розрахункову суму власних активів, вилучення яких з господарського обороту не спричинить кризу.

При проведенні оцінки кризового стану підприємств спочатку розглядаються коефіцієнти, де використовується загальна сума зобов'язань. Це передусім група показників фінансової стійкості (структури капіталу).

Величина запасу власного капіталу, необхідна для приведення коефіцієнту співвідношення власних та позикових коштів до нормативу, знаходиться з рівняння

$$\frac{BK - ZBK_1}{3} = H_1, \quad (5)$$

де H_1 - прийняте нормативне значення коефіцієнту співвідношення власних та позикових коштів, частка од; ZBK_1 - запас власного капіталу, необхідний для приведення коефіцієнту співвідношення власних та позикових коштів до нормативу, грн.

Шукана величина ZBK_1 з рівняння (5) складає

$$ZBK_1 = BK - H_1 Z. \quad (6)$$

Наступним показником групи фінансової стійкості є коефіцієнт фінансового ризику, якому у роботі присвоєно індекс 2 K_2 , що є оберненою величиною коефіцієнту співвідношення власного та позикового капіталу.

Формула розрахунку величини ZBK_2 має вигляд

$$ZBK_2 = \frac{BK \times H_2 - Z}{H_2}, \quad (7)$$

де H_2 – прийнятий норматив коефіцієнту фінансового ризику, частка од.

Одним з узагальнюючих показників оцінки фінансової стійкості є коефіцієнт фінансової автономії, якому у роботі присвоєно індекс 3, характеризує долю власних коштів у загальній сумі фінансових ресурсів підприємства. Шукана величина запасу власного капіталу для приведення коефіцієнту автономії до визначеного нормативу дорівнює

$$ZBK_3 = BK + \frac{H_3 \times (Вп + Дмп + З)}{H_3 - 1}. \quad (8)$$

Завершальною стадією аналітичної діагностики кризового стану є проведення підсумкової оцінки з використанням єдиного вартісного показника – інтегрального запасу власного капіталу (ZBK), який визначається на підставі отриманого набору показників (ZBK_m) за методом, обраним особою, яка проводить діагностику кризового стану: з використанням коефіцієнтів вагомості, за найгіршим варіантом тощо.

Згідно з першим методом, експертним шляхом визначаються коефіцієнти вагомості для кожного виду фінансового коефіцієнту. Величина (ZBK) являє собою суму зважених за цими коефіцієнтами величин (ZBK_m)

$$ZBK = \sum_{m=1}^M k_m \times ZBK_m, \quad (9)$$

де k_m - коефіцієнт вагомості m -го фінансового коефіцієнту, частка од; M – загальна кількість фінансових коефіцієнтів, що використовуються в процесі аналізу.

У другому випадку величина (ZBK) розраховується за найгіршим варіантом

$$ZBK = \min \{ZBK_1, ZBK_2, \dots, ZBK_m, ZBK_M\}, \quad (10)$$

де \min – мінімум з усіх показників запасу власного капіталу, розрахованих для використовуваних при діагностиці кризи на комбінаті коефіцієнтів.

Чим більшим є від'ємне значення (ZBK), тим менш стабільним є підприємство, оскільки для нормалізації свого економічного стану та виходу з кризи йому необхідно залучити до господарського обороту більше власних активів. Чим більшим є позитивне значення (ZBK), тим більш стабільним є підприємство, оскільки існує запас інвестицій у економічний розвиток.

Якісний аналіз економічного стану гірничо-збагачувальних комбінатів та встановлення ступеня кризи, пропонується проводити з використанням коефіцієнту стабільності, який знаходиться з виразу

$$K_c = 1 + \frac{ZBK}{3A}, \quad (11)$$

де K_c – коефіцієнт стабільності, частка од; $3A$ – загальна сума активів, грн.

Цей коефіцієнт характеризує рівень стабільності діяльності підприємства з урахуванням досягнення прийнятих нормативів показників, за допомогою яких проводиться діагностика кризового стану. На його основі якісно оцінюється ступінь кризи.

За результатами проведеного експертного дослідження прийнята наступна диференціація ступеню кризи на основі розрахованого коефіцієнту стабільності за такою шкалою

- $0,8 \leq K_c < 1$ - легкий ступінь кризи;
- $0,6 \leq K_c < 0,8$ - середній ступінь кризи;
- $K_c < 0,6$ - важкий ступінь кризи.

За умови наявності на підприємстві від'ємної величини власного капіталу рівень кризового стану може бути діагностований як фінансова катастрофа.

Висновки та напрямок подальших досліджень. Існуючі показники оцінки кризового стану є різномірними, не забезпечуючи таким чином достатньої інформації для однозначного розуміння ситуації, що склалася на підприємстві, та не окреслюють можливі управлінські рі-

шення, які необхідно прийняти для того, щоб звести всі використовувані фінансові коефіцієнти до нормативних значень. Для вирішення цих задач доцільно застосовувати вартісні показники, зокрема показник запасу власного капіталу.

Список літератури

1. **Петриченко Л.Ю.** Системна модель аналізу фінансової стійкості комерційного банку / Л.Ю.Петриченко, В.І.Грушко // Фінанси України. – 2001. – Вип.46. – С.34-35
2. **Положення** про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації. Наказ Фонду державного майна України від 26 січня 2001р. № 49/121. // Офіційний вісник України – 2001. – № 7
3. **Методика** проведення поглибленого аналізу фінансово-господарського стану неплатоспроможних підприємств та організацій, затв. наказом Агентства з питань запобігання банкрутству підприємств та організацій від 27.06.1997 № 81 // Офіційний вісник України. - 1997. - № 32
4. **Методичні рекомендації** з організації кабінетного аудиту (для юридичних осіб), затв. наказом Державної податкової адміністрації України від 25.11.2002. № 567 // Бухгалтерія. – 2003. - № 18
5. **Методичні рекомендації** щодо підготовки аудиторського висновку при перевірці відкритих акціонерних товариств та підприємств – емітентів облігацій (крім комерційних банків). Протокол засідання Аудиторської палати України від 23 лютого 2001р. № 99. // Бухгалтерський облік і аудит. – 2001
6. **Рекомендації** щодо оцінки комерційними банками кредитоспроможності та фінансової стабільності позичальника. Лист Національного банку України від 02 червня 1994р. № 23011/79.
7. **Методика** аналізу фінансово-господарської діяльності підприємств державного сектору економіки, затв. наказом Міністерства фінансів України від 14.02.2006 р. №170 // Офіційний вісник України. – 2006. - №13
8. **Методичні рекомендації** щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства, затв. наказом Міністерства економіки України 19.01.2006 № 14 // Українська інвестиційна газета. – 2006. – №43. – С.15-22
9. **Нусинов В.Я.** Прогнозирование и оценка экономических результатов производства в условиях инвестирования и принятия стабилизационных мер в промышленности / В.Я.Нусинов. – Днепропетровск: Наука и образование, 1998. – 223 с.

Рукопись поступила в редакцию 28.03.12

УДК 331.101.262

В.В. ОРЛОВ¹³, канд. наук з держ. упр., Криворізький економічний інститут
ДВНЗ «Криворізький національний університет»

ОРЕНДА ПЕРСОНАЛУ ЯК ІННОВАЦІЯ В ГАЛУЗІ УПРАВЛІННЯ ТРУДОВИМИ РЕСУРСАМИ

Проведено аналіз економічних та правових чинників впровадження оренди персоналу у практику діяльності вітчизняних підприємств

Постановка проблеми у загальному вигляді. Головним завданням менеджменту підприємств є ефективність виробництва, яке має приносити максимальний прибуток при оптимальному рівні витрат. Існує багато способів досягнення цього завдання. Деякі прагнуть економити на ресурсах, прагнучи знайти якнайкращу якість за найменшою ціною, інші підписують договори, скорочуючи тим самим ризики невиконання обумовлених умов і появи незапланованих витрат [1].

Але, як відомо, економії лише на ресурсах недостатньо, оскільки основна частка витрат приходить на оплату праці працівників організації, незалежно від того, яким видом діяльності вона займається. Це примушує менеджерів знаходити різні методи скорочення кількості працівників в штаті, а отже і витрат на заробітну плату. Найбільш ефективними з них є аутстафінг і аутсорсінг. В Україні цей інструмент управління персоналом досить новий і маловідомий.

Постійне подорожчання робочої сили у великих містах веде до появи нових ефективних способів скорочення витрат. Останнім часом все більшого поширення набуває досить нове для України явище - надання персоналу у користування, або, як його ще називають, оренда персоналу.

Аналіз досліджень і публікацій останніх років. Враховуючи те, що оренда персоналу - явище досить нове у практиці діяльності вітчизняних підприємств, воно недостатньо досліджено у економічній та юридичній науці. Проте, певною мірою теоретичні аспекти аутстафінгу, аутсорсінгу, лізингу персоналу викладені у працях І. Гушчина, О. Сафонової, Ю. мірної, Н. Мартинова, Б.А. Анікіна, А. Соколова та інших.